

ВИКЛИКИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ФОРМУВАННЯ (ВІДНОВЛЕННЯ) ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінансовий потенціал є базисною складовою економічного потенціалу підприємств. Його рівень характеризує здатність на основі вибору джерел залучення фінансових ресурсів, формування їх структури та реалізації фінансових можливостей перетворювати всю сукупність ресурсів у відповідні стратегічні та тактичні результати діяльності, тобто нарощувати сукупний економічний потенціал. На формування фінансового потенціалу впливає низка факторів ендогенного та екзогенного характеру, своєчасний моніторинг та врахування яких здатні забезпечувати комплексний ефект у діяльності бізнесу. Проте, у 2014 році з початком війни на сході країни перед українським бізнесом постали нові виклики, як системного, так і індивідуального характеру (втрата обладнання, приміщень, ринків збуту, невиконання або зменшення кількості контрактів, падіння рівня платоспроможності і втрата клієнтів тощо), а з 24 лютого 2022 року вони набули катастрофічного характеру. Кожен бізнес в цих умовах вирішував проблеми по-своєму: релокація, зміна вектору діяльності, продовження роботи, пауза в роботі, банкрутство та закриття. За даними [1] Індекс активності UBI у вересні 2022 року склав 33,9 %. Про аналогічні тенденції свідчить і індекс очікувань ділової активності від Національного банку України [2]. 52,8% опитаних в рамках “Дослідження стану та потреб бізнесу в Україні” підприємств відзначили падіння обсягів виробництва; 8,2 % - зростання товарних запасів та 55,6% - падіння замовлень від постачальників; 86% мають проблеми з логістикою. Серед деструктивних причин бізнес на перші позиції відніс низьку платоспроможність клієнтів (64%), відсутність достатнього капіталу (51,2 %), непрогнозованість ситуації на внутрішньому ринку (37,7%) [1].

Формування фінансового потенціалу підприємств у часи повномасштабної війни суттєво ускладнилось: власні фінансові можливості “згорають” у спробах адаптуватися до ситуації, джерела залучених коштів є мінімальними, інвестиційна привабливість країни для інвесторів падає, вартість позикового капіталу зростає. Аналіз даних досліджень свідчить, що за період з травня по вересень кількість підприємств, які потребують інвестицій від 1 млн гривень зросла з 50,8% до 78,4% [1]. В цих умовах, що є позитивним чинником, продовжується адаптація програм підтримки бізнесу та розширення можливостей до відновлення фінансового потенціалу. Держава прагне залучати та утримувати іноземні інвестиції. Таку ціль, наприклад, має платформа “Advantage Ukraine”, на яку станом на 12.11.2022 року надійшло більше 370 запитів про можливість інвестицій в український бізнес західними інвесторами. Проте, головне питання для інвесторів - страхування військових ризиків [3]. Міністерство економіки підписало меморандум з BlackRock Financial Markets Advisory, що є важливим кроком для потенційних інвестицій в приватний сектор країни [4]. Поряд з цим розроблено низку програм [1; 5; 6], в т.ч. для підтримки експортоорієнтованого бізнесу. Проте, за даними [1] лише 34,8% підприємств за період з початку повномасштабної війни скористалися програмами державної допомоги, де 17,5 % – це податкові пільги, 6,3% - державне кредитування. Підприємці відзначають низьку поінформованість про такі програми чи наявність необґрунтованих відмов, складнощі в дозвільних процедурах тощо. Відповідно, програми фінансової допомоги для бізнесу в умовах війни та підвищення поінформованості про них, прозорість процедур отримання, врегулювання дозвільних процедур, подальша робота у частині державного гарантування здійснення інвестиційної діяльності – лишаються головною повісткою денною уряду.

Проте, якщо на початку березня кількість підприємств, що повністю зупинили чи призупинили діяльність складала 86,1 %, то в першій половині вересня показник склав 33,8% [1]. Не останню роль у процесі відновлення діяльності відіграла релокація. За урядовою

програмою релокації станом на листопад 2022 було переміщено 770 підприємств, 599 з яких відновили роботу [3]. Основними центрами релокації є західні регіони. Найбільшу кількість переміщень здійснив бізнес центральних регіонів (близько 27%). Підприємства, які знаходяться у зонах найактивніших бойових дій (північ та схід - 80% та 79% відповідно) [1;3], майже не здійснювали переміщення. В той же час, можемо припустити, що багато-хто просто не встиг фізично врятувати свій бізнес. Підприємства, хоч і поступово, проте адаптують свої підходи до управління, в т.ч. і щодо стратегічного управління та планування власного розвитку (в умовах кризи): понад 9 % мають адаптовану стратегію, понад 22 % мають план і адаптуються, понад 5 % мають стратегію і налагоджують базові елементи планування, зокрема, фінансового. Проте, майже 51% використовують переважно інтуїтивне управління і трохи більше 11% не мають і не бачать сенсу [1]. Та саме фінансове планування і запровадження/адапування механізму антикризового управління формують умови для виходу підприємств з кризи, дозволяють мінімізувати втрати від настання ризикових подій. Вагому роль у процесі формування та відновлення фінансового потенціалу підприємств відіграє державно-приватне партнерство, участь в асоціаціях, технологічних парках тощо. Проте, показник взаємодії бізнесу з представниками територіальних громад та ОДА (ОВА) залишається вкрай низьким: близько 75% підприємств не взаємодіють з місцевими органами влади, лише 10% здійснюють регулярну взаємодію [1]. Відповідно, наразі стоїть питання і про активізацію партнерств.

Бізнес готовий не лише виживати, а й попри умови високого рівня загроз, адаптуватися та знаходити точки росту, відновлення власного фінансового, а на його основі й економічного потенціалу загалом. Вже сьогодні з метою відновлення бізнесу на рівні держави здійснено низку важливих кроків тактичного характеру, що здатні забезпечувати не лише короткострокові, а й середньо- та довгострокові результати. Самі підприємства також продовжують адаптувати свою діяльність до умов середовища. Проте, лише за умов прозорості та інклюзивності “нових правил гри”, всебічній допомозі та взаємодії між представниками бізнесу та владних структур, інститутів громадянського суспільства, виваженого галузевого підходу у реагуванні на запити бізнесу буде зберігатись підґрунтя відновлення фінансового потенціалу як на основі внутрішніх резервів, так і залучених зовнішніх.

Перелік посилань:

- 1 Дослідження стану та потреб бізнесу в Україні / Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та експорту, Національний проєкт Дія.Бізнес спільно з Advanter Group, 2022. URL: <https://business.dii.gov.ua/uploads/4/24851-stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoral-nij-rozriz-veresen-2022.pdf>
- 2 Національний Банк України. [Електронний ресурс] // bank.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/>
- 3 Свириденко Ю. Бізнес США готовий інвестувати в Україну [Електронний ресурс]: новини КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/biznes-ssha-gotovij-investuvati-v-ukrayinu-yuliya-sviridenko-za-rezultatami-zustrichi-z-amerikanskimi-pidpriyemcyami>
- 4 Міністерство економіки України підписало Меморандум із найбільшою інвесткомпанією світу [Електронний ресурс]: новини КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ministerstvo-ekonomiki-ukrayini-pidpisalo-memorandum-iz-najbilshoyu-investkompaniyeyu-svitu>
- 5 Зінченко А., Філіпчук Л. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: careerhub.in.ua. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/>
- 6 Бережна Т. Український бізнес має залишатись в Україні та працювати на перемогу [Електронний ресурс]: Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e160e1c6-3e16-4fc2-a7ba-64dd16809605&title=UkrainskiiBiznes>